

<https://doi.org/10.31891/2307-5740-2023-314-1-45>

УДК 658.5

Тарас ВАСИЛЬЦІВ

Львівський торговельно-економічний університет

<https://orcid.org/000-0002-2889-6924>

e-mail: tgvas77@ukr.net

Ірина БІЛЕЦЬКА

Івано-Франківський навчально-науковий інститут менеджменту Західноукраїнського національного університету

<https://orcid.org/0000-0002-6906-7161>

e-mail: luc_im@ukr.net

ІНСТРУМЕНТАРІЙ СТИМУЛЮВАННЯ СИСТЕМНОГО РОЗВИТКУ ЗАКЛАДІВ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ¹

У дослідженні актуалізовано увагу до проблеми стимулювання розвитку малого підприємництва на місцевому рівні та одночасного покращення системи надання місцевого населенню соціальних послуг, зокрема медичної допомоги. Наголошено, що стимулювання розвитку малих суб'єктів господарювання та ще й медичної сфери на сільських і віддалених територіях є вельми складним завданням, що потребує ідентифікації й впровадження специфічного інструментарію та залучення в таких цілях достатнього ресурсного забезпечення. Доведено, що саме тому дослідження в цій царині завжди унікальні і мають високе теоретико-методичне та прикладне значення. Метою дослідження визначено удосконалення теоретико-методичних та прикладних засад формування інструментарію політики підтримки та стимулювання розвитку малого підприємництва медичної сфери на місцевому рівні. Зроблено висновок, що політика органів місцевого самоврядування в частині сприяння розвитку малої підприємницької ініціативи у сфері надання населенню медичних послуг повинна мати широкий характер, зокрема спрямований на загальний соціально-економічний розвиток малих міст та навколишніх сільських територій. Концептуально засади такої політики можуть реалізовуватися за напрямками: розвиток факторів виробництва; створення і удосконалення інфраструктури підтримки малого бізнесу; формування платоспроможного попиту за рахунок збільшення зайнятості та доходів населення; розвиток пріоритетних галузей економіки; підвищення ефективності діяльності малих підприємств медичної сфери.

Ключові слова: заклади охорони здоров'я, малий приватний медичний бізнес, місцевий соціальний та економічний розвиток, інструменти та засоби стимулювання, якість життя населення.

Taras VASYLTSIV

Lviv University of Trade and Economics

Iryna BILETSKA

Ivano-Frankivsk Educational and Scientific Institute of Management of the West Ukrainian National University

TOOLKIT FOR PROMOTING THE SYSTEMIC DEVELOPMENT OF HEALTH CARE INSTITUTIONS AT THE LOCAL LEVEL

In the study, attention is updated to the problem of stimulating the development of small entrepreneurship at the local level and simultaneously improving the system of providing social services to the local population, in particular medical care. It was emphasized that stimulating the development of small business entities and also the medical sector in rural and remote areas is a very difficult task that requires identification in the implementation of specific tools and the involvement of sufficient resources for such purposes. It has been proven that this is why research in this field is always unique and has a high theoretical, methodological and applied value. The purpose of the study is to improve the theoretical, methodological and applied principles of forming policy tools for supporting and stimulating the development of small entrepreneurship in the medical field at the local level. It is shown that the decentralization reform, which is being implemented with permanent success in Ukraine, has largely shifted from the central to the local level the issue of management and financial and resource provision of local social and economic development. These issues become particularly acute in the field of medicine, and often local self-government bodies are objectively unable to solve these extremely difficult tasks on their own. It is necessary to use non-traditional methods and approaches. One of these can be the stimulation of private business in the form of small private health care institutions that provide a wide range of diagnostic and preventive medical services to the population. It was concluded that the policy of local self-government bodies in terms of promoting the development of small business initiatives in the field of providing medical services to the population should be broad in nature, in particular aimed at the general socio-economic development of small towns and surrounding rural areas. Conceptually, the principles of such a policy can be implemented in the following directions: development of production factors; creation and improvement of small business support infrastructure; formation of solvent demand due to increased employment and incomes of the population; development of priority sectors of the economy; increasing the efficiency of small enterprises in the medical field.

Keywords: health care institutions, small private medical business, local social and economic development, tools and means of stimulation, quality of life of the population.

Постановка проблеми у загальному вигляді

та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями

Реформа децентралізації, яка з перманентним успіхом реалізується в Україні, в значній мірі змістила з центрального на місцевий рівень питання і управління і фінансово-ресурсного забезпечення

¹ Стаття підготовлена у межах виконання НДР «Механізми проактивної політики зниження соціальної вразливості населення (на прикладі Карпатського регіону України)» (номер державної реєстрації 0121U112014).

місцевого соціального й економічного розвитку. У вказаному сенсі критичної актуальності набуває безліч аспектів, однак, доцільно виокремити два з них. Це, по-перше, повне делегування на рівень місцевих громад питання стимулювання і забезпечення розвитку приватної підприємницької ініціативи; по-друге, узгодження такого процесу з формуванням соціальної інфраструктури та системи соціальних послуг місцевому населенню. Особливої гостроти ці питання набувають у сфері медицини і зачасти органи місцевого самоврядування об'єктивно не спроможні самотужки вирішити ці надскладні завдання. Доводиться застосовувати нетрадиційні методи й підходи. Одним з таких може слугувати стимулювання приватного бізнесу у вигляді малих приватних закладів охорони здоров'я, що надають широкий спектр діагностичних та медико-профілактичних послуг населенню.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

До результатів досліджень, які розкривають різні аспекти економіки та управління розвитком малих приватних закладів охорони здоров'я, можна віднести праці О. Говорка [3,с.92-97], В. Грабовського та П. Клименка [4,с.136-142], Д. Медяник [5,с.23-29], С. Назарка [6,с.170-175], О. Стахів [8,с.109-114] та ін.

Що стосується системи державного управління й регулювання, а також інструментарію стимулювання розвитку малої приватної ініціативи, особливо на місцевому рівні, то прикладними слід вважати результати досліджень І. Білецької [1,с.310-315], Т. Васильціва [2,с.128-136], О. Сердюк та О. Коропа [7,с.78-83], К. Черненко, Г. Семененка [9], Р. Лупака [10,с.70] та ін. науковців.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття

Разом з тим, стимулювання розвитку малих суб'єктів господарювання та ще й медичної сфери на сільських і віддалених територіях є вельми складним завданням, що потребує ідентифікації й впровадження специфічного інструментарію та залучення в таких цілях достатнього ресурсного забезпечення. Відтак, дослідження в цій царині завжди унікальні і мають високе теоретико-методичне та прикладне значення.

Формулювання цілей статті

Метою статті є удосконалення теоретико-методичних та прикладних засад формування інструментарію політики підтримки та стимулювання розвитку малого підприємництва медичної сфери на місцевому рівні.

Виклад основного матеріалу

Невисокий рівень розвитку підприємництва на місцевому рівні, особливо в районах та на сільських територіях України, продовжує завдавати негативних соціально-економічних наслідків, які передусім полягають у значному погіршенні ресурсного потенціалу (людського, матеріально-технічного тощо), посиленні зовнішньої трудової міграції та надмірної концентрації бізнесу і господарських ресурсів у обласних центрах та великих містах; призупиненні темпів розвитку підприємництва регіонів та держави загалом; скороченні обсягів фінансових надходжень до місцевих бюджетів, що призводить як до посилення соціально-економічних диспропорцій регіонального і субрегіонального розвитку в Україні, так і до погіршення соціально-побутової інфраструктури територій; формуванні у суспільстві негативного ставлення до ведення підприємницької діяльності та подальшому погіршенні рівня інвестиційної привабливості; погіршенні демографічної ситуації; посиленні тінізації бізнесу; скороченні обсягів інвестицій (зокрема, у підприємницьку діяльність) і зменшення таким чином ресурсної бази економічного розвитку для наступних поколінь; погіршенні якості надання соціальних, особливо медичних, послуг місцевому населенню.

До основних перешкод розвитку малого підприємництва, у т. ч. в медичній сфері, на місцевому рівні можна віднести:

- системність проблеми, зумовлену чинником трансформаційної кризи, низьким рівнем соціально-економічного, а також розвитку транспортної, соціальної та ринкової інфраструктури в малих містах і сільській місцевості, віддаленість від великих населених пунктів і шляхів сполучень, низькою купівельною спроможністю населення (та як наслідок – платоспроможного попиту);
- відсутність єдиної, поетапно реалізованої стратегії та тактики розвитку малого бізнесу в районах та на сільських територіях;
- недостатність фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування (громад) для формування належної інституційної інфраструктури підтримки та розвитку підприємництва;
- недостатній досвід, навички та рівень підготовки представників органів державного управління щодо реалізації проектів розвитку малого підприємництва на субрегіональному рівні управління; неефективність та декларативність субрегіональної політики розвитку підприємництва;
- недостатність навичок ведення підприємницької діяльності, нестача фінансових ресурсів населення щодо започаткування та ведення підприємницької діяльності;
- невідповідність сформованого на місцевому рівні підприємницького середовища, відсутність дієвих програм залучення коштів вітчизняних трудових мігрантів у підприємницьку діяльність;
- низький рівень розвитку інституційної інфраструктури підприємницької діяльності;

- недовикористання коштів програм міжнародної технічної допомоги внаслідок недостатньої участі в залученні цих коштів місцевих органів державного управління.

При тому, не зважаючи на те, що вітчизняна державна політика розвитку малого підприємництва передбачає в тому числі засоби нормативно-методичної підтримки підприємництва на місцевому рівні (заходи з сприяння розвитку підприємництва в сільській місцевості передбачені у Національній та регіональних програмах сприяння розвитку малого підприємництва багатьох регіонів України), більшість її заходів є недостатніми, вони не сфокусовані відповідно до специфіки конкретної території, а обсяги їх фінансування незначні. Визріла необхідність розширення цих розділів регіональних програм підтримки підприємництва або прийняття окремої Національної та/чи регіональних програм розвитку підприємництва у малих містах та сільській місцевості як вагомій компоненти розвитку підприємництва в Україні загалом із розширенням переліку заходів, які необхідно реалізувати у цьому напрямі. Останнє випливає з того, що існуючі на сьогодні заходи Національної та регіональних програм не є комплексними, а лише окреслюють окремі аспекти розв'язання цієї проблеми (створення консультаційних центрів, розширення можливостей кредитних спілок, проведення ярмарків, сільськогосподарських свят тощо).

З огляду на означене, в сьогоденних умовах соціально-економічного розвитку України перешкоди розвитку малого підприємництва, у т. ч. медичної сфери, на місцевому рівні об'єктивно мають системний характер. Відповідно реалізація окремих розрізаних заходів сприяння підприємницькій ініціативі не зможе критично змінити ситуацію у досліджуваній сфері або носитиме локальний короткостроковий характер. Тому державна політика сприяння розвитку малого медичного бізнесу повинна мати ширший характер, зокрема, спрямований на загальний соціально-економічний розвиток районних центрів та навколишніх сільських територій. Концептуально засади такої політики можуть реалізовуватися за напрямками наведеними нижче.

По-перше, це розвиток факторів виробництва. Пріоритетними завданнями, які потребують вирішення в межах цієї складової є обґрунтування потреби та джерел залучення необхідного ресурсного забезпечення (розвиток ресурсного потенціалу), включаючи підготовку кваліфікованих кадрів. Найбільшою перешкодою цьому є брак фінансових ресурсів на виконання відповідних завдань. Тому видається доцільним започаткування практики розробки програмних документів (довго- та короткострокового характеру) сприяння розвитку малого бізнесу в громадах. Зауважимо, що заходи у вказаних документах мають бути узгодженими з стратегією розвитку відповідної громади та спрямовані передусім на розвиток факторів виробництва.

По-друге, це створення і удосконалення інфраструктури підтримки малого бізнесу (незалежні організації та механізми) шляхом надання якісних послуг, включаючи підтримку зі створення бізнесу та інформаційну підтримку, розробку бізнес-планів, підбір партнерів по бізнесу та надання маркетингової інформації, надання доступу до фінансових ресурсів та кредитних гарантій, створення бізнес-інкубаторів для підприємців-початківців, формування „ринкового” способу мислення населення, підтримка інновацій та стимулювання співпраці між малими підприємствами, надання консультацій зі створення систем управління якістю і т. ін.

До виконавців завдань цього рівня потрібно залучити державні та приватні підприємства і організації, торгові палати, некомерційні організації, професійні та соціальні асоціації, навчальні заклади, комітети з розвитку, фінансово-кредитні установи тощо. До заходів цього напрямку можна віднести: розвиток регіональної мережі страхових та гарантійних фондів, кредитної кооперації малого підприємництва. Джерелами ресурсів для реалізації цих заходів можуть стати кошти фондів міжнародної технічної допомоги, до залучення яких повинні долучитись органи місцевої влади; розробку стимулюючих організаційно-економічних механізмів залучення коштів трудових мігрантів у підприємницьку діяльність. Для цього також необхідне прийняття на загальнодержавному рівні нормативно-правового акту із визначенням правового статусу, принципів та механізмів функціонування фондів майнових порук, страхових та гарантійних фондів, кредитної кооперації малого підприємництва; сприяння у формуванні мережі коопераційних та конкурентних зв'язків між малими та великими підприємствами для зміцнення конкурентних позицій сектора малого підприємництва; виконання ролі посередника щодо встановлення тіснішої кооперації між суб'єктами сектора підприємництва та іншими підприємствами на основі субпідрядних, контрактних, орендних відносин; забезпечення інформаційної підтримки та створення довідкової служби для проведення маркетингових досліджень ринків збуту; пошук франчайзерів; допомога в організації виставок продукції (послуг) малих підприємств тощо.

По-третє, це формування платоспроможного попиту за рахунок збільшення зайнятості та доходів населення. По-перше, необхідно активізувати роботу обласних та районних центрів зайнятості щодо працевлаштування населення громад та залучення його до підприємницької діяльності. По-друге, враховуючи недостатньо високу ефективність державної політики зайнятості (зокрема на сільських територіях), актуалізувалась доцільність зміни принципів державної політики зайнятості, зокрема - переходу з пасивних заходів на активні. Прикладом такого підходу може стати суттєве зменшення видатків на сприяння зайнятості з метою їх виділення на створення у кожному малому місті хоча б одного державного підприємства. Це сприятиме збільшенню рівня зайнятості та доходів населення, підвищенню рівня

контролю за зайнятістю населення, загальному соціально-економічному розвитку території, поступовому формуванню коопераційних стосунків підприємств малого і середнього бізнесу.

По-четверте, це розвиток пріоритетних галузей економіки (т. зв. «точок зростання») через створення та підтримку конкурентоспроможних пріоритетних секторів економіки, створення інноваційних ефективних організаційних форм. Для цього потрібно активізувати роботу регіональних та місцевих органів державного управління у напрямі вивчення потенційних можливостей з виробництва та реалізації товарів (послуг) підприємствами сектора малого бізнесу і виявлення найбільш перспективних напрямів підприємницької діяльності, їх популяризація серед суб'єктів малого підприємництва (може відбуватися зі залученням до цієї роботи громадських об'єднань та асоціацій підприємців); розробка відповідних інвестиційних проектів та їх популяризація в межах області, у інших регіонах України та за кордоном. Відповідно з ініціативи місцевих регіональними органами державного управління мають бути створені умови в малих містах для пріоритетного розвитку секторів, в яких прогноуються максимальні темпи зростання, галузей з високою доданою вартістю, використання сприятливого інституційного для бізнесу в медичній сфері середовища.

По-п'яте, це підвищення ефективності діяльності малих підприємств, що є важливим з точки зору потреби у покращенні показників ефективності їх діяльності та залученні фінансових ресурсів до місцевих бюджетів. Тому суб'єктами заходів цього рівня є органи місцевої влади, малі підприємства та підприємці, навчальні заклади, консалтингові та маркетингові підприємства, бізнес-асоціації та об'єднання. Відповідно робота у цьому напрямі передбачає розвиток підприємницьких та управлінських навиків населення, надання йому відповідних консультаційних послуг, тестування якості ведення підприємницької діяльності, посилення поінформованості населення про перспективні види підприємницької діяльності та ринкові ніші. До заходів цього напрямку можна віднести: удосконалення системи підготовки та перепідготовки кадрів для підприємництва у відповідності до специфіки соціально-економічного розвитку та територіального розміщення міста і території району; надання фінансової та організаційної підтримки асоціативним та підприємницьким організаціям, які реалізують просвітницькі заходи щодо формування сприятливого підприємницького середовища; формування у суспільстві мотивації щодо вкладення грошових коштів у підприємницьку діяльність; надання податкового сприяння окремим категоріям малих підприємств.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі

Політика органів місцевого самоврядування в частині сприяння розвитку малої підприємницької ініціативи у сфері надання населенню медичних послуг повинна мати широкий характер, зокрема спрямований на загальний соціально-економічний розвиток позаміських та сільських територій. Концептуально засади такої політики можуть реалізовуватися за напрямками: розвиток факторів виробництва; створення і удосконалення інфраструктури підтримки малого бізнесу; формування платоспроможного попиту за рахунок збільшення зайнятості та доходів населення; розвиток пріоритетних галузей економіки; підвищення ефективності діяльності малих підприємств медичної сфери.

Подальші наукові дослідження у цьому напрямі стосуються удосконалення методики аналізування ефективності політики стимулювання розвитку малого бізнесу в сфері надання медичних послуг населенню.

Література

Білецька І. М. Аналіз інноваційного розвитку закладів охорони здоров'я як функція менеджменту їх системного розвитку. *Вісник Хмельницького національного університету. Серія економічна*. 2022. № 1. С. 310-315.

Васильців Т. Г., Шехлович А. М., Васильців В. Г. Фінансово-економічні інструменти стимулювання розвитку ІТ-сфери України. *Економічний дискурс*. 2017. Вип. 4. С. 128-136.

Говорко О.В. Ефективність системи забезпечення охорони здоров'я населення України. *Інтелект XXI*. 2017. № 2. С. 92-97.

Грабовський В. А., Клименко П. М. Системний підхід до управління закладами охорони здоров'я. *Вісник Національної академії державного управління при Президенті України*. 2014. №3. С. 136–142.

Медяник Д. І., Липчанський В. О. Особливості ефективності управління закладами охорони здоров'я. *Наукові записки*. 2016. Вип. 19. С. 23-29.

Назарко С. О. Сучасна парадигма управління закладом охорони здоров'я в умовах проведення медичної реформи. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2019. №4(20). С. 170-175.

Сердюк О.І., Короп О.А., Просоленко Н.В., Крупеня В.І., Рогожин Б.А. Методологічні аспекти аналізу інтегральної ефективності діяльності закладів охорони здоров'я, що надають первинну медичну допомогу. *Україна. Здоров'я нації*. 2018. №3(50). С. 78-83.

Стахів О. В. Макроекономічні та соціальні передумови системного розвитку закладів охорони здоров'я в Україні. *Modeling the Development of the Economic Systems*. 2022. № 3. С. 109-114.

Черненко К.П., Семененко Г.М., Луконін О.В. Оцінка фінансового стану медичного закладу в умовах реформи фінансування системи охорони здоров'я. *Ефективна економіка*. 2020. №12. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/12_2020/107.pdf.

Lupak R. L., Kunytska-Iliash M. V. Substantiation of the directions of structural reforms in the economy of